

KÖY ENSTİTÜLERİ DÜŞÜNCESİNİ, EYLEMİNİ GÜNÜMÜZE TAŞIMAK...

Prof.Dr.Kemal Kocabaş*

Köy Enstitüleri; Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati döneminde (1926-1929) açılan Kayseri-Zencidere, Denizli Köy Öğretmen Okulları, 1936 yılında uygulamaya giren Eğitim Kursları ve 1937 'de açılan Köy Öğretmen Okulları deneyimleri üzerinden gelişen ve 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı yasayla kurulan Cumhuriyet eğitim kurumlarıdır. Köy Enstitülerinin 1946 yılında özgün eğitim dizgesinde değişiklikler başlamış, kurucuları Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç görevlerinden alınmış ve bu eğitim kurumları 1954 yılında da İlköğretmen Okullarına dönüştürülmüştür.

Köy Enstitüleri neydi? nasıl çalışırdı? Bu sorunun yanıtını İsmail Hakkı Tonguç 1948 yılında verir. Köy Enstitülerini “**Köy öğretmenleri ile köye lüzumlu diğer meslek erbabını, iş eğitiminin ilkelerine uyarak yetiştirmek amacıyla, ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde bölge müessesesi olarak açılan, öğrencisi köyden alınan ve yatılı bulunan eğitim kurumu**” olarak tanımlar. Enstitülerdeki işleyişi, hayatı da “**Geri köyü, ileri ve medeni köy haline getirmek ülküsünün kudretine dayanan ve içten gelen bu çalışmalara katılan öğretmenlerle öğrenciler sabahın erken saatlerinde tath uykularından uyanırlar, enstitünün toplantı alanına birikirler, hep beraber milli marşlar söyler, çeşitli halk oyunları oynarlar, aralarında o gün yapılacak işleri bölüşerek kümeler halinde derslik, işlik, tarla, bahçe, inşaat sahası, bağ, ahır, kümes, ağıl, su yolu, elektrik santrali gibi türlü çalışma alanlarına dağılırlardı. Yüzlerce öğrenci enstitü sınırları içinde çalışmaya başlayınca bir taraftan kazma sesleri, bir taraftan motor uğultusu, müzik dersliğinden mandolin sesi duyulur; hareket, canlılık, neşe, kahkaha her tarafı sarardı. İşlere saldıranların karşısında zorluklar yok olur; hamle kuvveti tembelliği, uyusukluğu ortadan kaldırır, bunların yerine eser yaratma zevki geçerdi. Onun için enstitülerde birkaç yıl içinde 15 bin yatılı öğrenciye yetecek 700 e yakın yeni bina kuruldu; geniş sebze ve meyve bahçeleri meydana getirildi, yollar yapıldı, enstitü dolayları bağlar, koruluklar, spor ve oyun alanlarıyla süslendi; sular akıtıldı, elektrik lambaları yakıldı; bu kurumları uzak yerlere bağlayan telefon ve posta yerleri yaratıldı. Böylece köylerden alınmış öğretmen ve öğretmen adayları için yeni bir medeni yaşayışa elverişli canlı çevreler hazırlandı. Öğrenciler bu çevrenin içinde bilgiyi yaşayarak ve iş yaparak öğrenme fırsatları kazandılar... Köy Enstitüleri pedagoji alemine yeni değerler katan, çocuğu modern pedagojinin ilkelerine uyarak eğiten, haklarına kavuşturarak ona çocukluk ve gençlik çağının özelliklerine göre yaşamayı sağlayan; onu etkin duruma sokan ve bu bakımdan pedagojinin gelişmesine hizmet eden kurumlardır... Türk çocuğunun yaratıcı kudreti meydana çıkarılmış,**

gelenekçi okulun çocukları ezen, yıpratın sakat usulleri yerine yeni metotlar geliştirilmiştir. Enstitüler ulusal varlığın ve değerlerin fışkırdığı bir kaynak olmuştur” şeklinde anlatır (Aydoğan, 1997). Bugün böyle çalışan eğitim kurumlarımız var mı?

Tarih 11 Mart 1940. Yer; Isparta-Gönen. İsmail Hakkı Tonguç ve çalışma arkadaşları Gönen Köy Enstitüsü'nün yerini belirler, gerekli ilişkileri kurarlar. O gün Tonguç günlüğüne “**Köy çocukları burada okuyacaklar, mutluluğu gerçeklerde bulmanın düşlerde araştırmaktan daha kolay olduğunu anlayarak yetişecekler, mutlu olmanın, özgür ve bağımsız yaşamının yoksul düşmenin gizlerini bulacaklar... Bu yeni yuvaya toplanacak köy çocukları burada gönensinler**” notlarını düşer. Köy Enstitülerinin kuramcısı, uygulayıcısı enstitülerdeki düşledikleri eğitim için “**mutlu olmak, mutluluğu gerçeklerde aramak, özgür ve bağımsız yaşamak, yoksul düşmemek**” gibi hedefler koymuşlardı.

Yetmiş yıl sonra. Tarih 14 Nisan 2010. Yer Kastamonu Üniversitesi Konferans Salonu. Üniversite Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 70. yıl anısına “**Kuruluşunun 70. Yılında Bir Toplumsal Değişim Projesi Olarak Köy Enstitüleri**” başlıklı bir sempozyum düzenlemişti. Kastamonu Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Bahri Gökçebay yaptığı açılış konuşmasında üniversiteye gelen öğrencilerin düşüncelerini özgürce ifade etmekte sorunlar yaşadığını, öğrencilerin tartışmadıklarını, düşünmediklerini, soru sormadıklarını ifade ederek; “**1946 -1947 yılında Köy Enstitüleri'ni kaybettik, aynı zamanda bağımsızlığımızı kaybettik, eğer Köy Enstitüleri 15-20 yıl daha devam etseydi her köşesinde kültür kokan bir üniversite olurduk**” diyerek, günümüz eğitim sorunlarına ve enstitülere yönelik algılarımızı dile getiriyordu.

Tarih 17 Nisan 2010. Balçova Belediyesi ve YK-KED işbirliği ile Ekonomi Üniversitesi konferans salonunda, enstitülerin 70. yıl Kutlaması yapıldı. YKKED-2010 Aydınlanma Onur Ödülü; aydınlanma düşüncesini tiyatroya, sanata taşıyan Sayın Genco Erkal'a verildi. Genco Erkal teşekkür konuşmasında, Köy Enstitüleri'nin neleri başardığını özetleyerek “**...Bugün o dönemin yıpranmış, soluk fotoğraflarına baktığımızda karşımıza çıkan, bizi heyecanlandıran o yoksul, ama onurlu, özgüven sahibi, geleceğe umutla bakan o pırl pırl çocuklar, delikanlılar, genç kızlar, yanı başlarında duran aydınlık yüzlü öğretmenleriyle nasıl bir geleceğin habercisiydiler? Bozkıra atılan tohum tuttu, yeşerdi, çoğaldı, bereketli ürün verdi. Kısa sürede inanılmaz başarılar gerçekleştirdi. Yaşamın her alanını aydınlatan eğitimiyle, özellikle kültür ve sanata, edebiyata, müziğe, tiyatroya önem veren Köy Enstitüleri, nitelikli, yürekli ve öncü bir öğretmen ordusu yetiştirmenin ötesinde, edebiyatımıza taze bir soluk getiren nice önemli yazar ve**

* Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Demeği (YKKED) Genel Başkanı, kemal.kocabas@deu.edu.tr

düşünürü de ortaya çıkardı... Köy Enstitüleri'nin ülkesinde, töre cinayetleri var olabilir miydi? Türban diye bir sorundan söz edilebilir miydi? Gençlerimize belli cemaatler, tarikatlar el koyup, onları diledikleri gibi eğitebilirler miydi..." sözleriyle enstitü algılarını ifade ediyordu (Erkal, 2010)..

Köy Enstitüleri; kuruluşlarının 70. yılında, tamamen kapatılışlarının 56. yılında günümüzde konuşulmaya, tartışılmaya devam eden, bilinçlerde, yüreklerde canlı bir referans olarak yaşayan bir eğitim kurumu olmaya, araştırılmaya devam ediliyor. Köy Enstitüleri; pek çok araştırmaya yansıdığı gibi özgün eğitim felsefesi, pozitif ayrımcı öğrenci alım süreçleriyle, sanat, demokrasi ve öğrenci merkezli kazanımlarıyla, doğa ve çevre duyarlıklı yerleşkeleriyle, eşitlikçi-özgürlükçü eğitim anlayışıyla, değişim ve dönüşüm üreten eğitim süreçleriyle günümüzde aşilamamıştır. Bir ortaöğretim kurumu olmasına rağmen yetiştirdiği öğrenci niteliğini, mesleki motivasyonunu günümüzde lisans eğitimi yapan kurumlar verememektedir.

Günümüzde her bir olumsuzluk üreten olay sonucunda karşımıza özgün Köy Enstitüleri algılaması çıkıyor. Elazığ'da deprem oluyor, yurttaşlarımızı kaybediyoruz. Basında köy enstitülü öğretmen olsaydı, köylerde kerpiçten ev olmazdı, bir yapı kültürü olurdu şeklinde değerlendirmeler yapılıyor. Mardin Bilge Köyü'nde 40 yurttaşımızı töre cinayetinde kaybettiğimizde, Konya Karaman'da tarikat yurdundaki patlamada çocuklarımızı kaybettiğimizde yine basında Köy Enstitüleri kapatılmasaydı bunlar olmazdı şeklinde çok sayıda yorum çıkıyor. Köy Enstitüleri ülkemiz insanların beyninde, yüreğinde insan olmanın, aydınlanmanın, iyiden ve güzelden yana olmanın bilinci olarak hep yaşıyor.

Tarih 20 Eylül 2010. Türkiye'de tüm okullar ve üniversiteler yeni bir öğretim yılına başladılar. 16 milyon öğrenci ve 700 bin öğretmen işbaşı yaptı. 102 devlet üniversitesi ve 52 vakıf üniversitesi olmak üzere 154 üniversitede yaklaşık 3.5 milyon üniversite öğrencisi ve 97 bin akademisyen de eğitim-öğretime merhaba dediler. Eğitim istatistiklerine baktığımızda Türkiye'de ortalama eğitim süresi 5.8 yıl, ilköğretimde okullaşma oranı %95, taşınmalı eğitim nedeniyle her gün sabah taşıtlarla taşınan öğrenci sayısı 800 bin. Yapılan araştırmalar eğitim sisteminin niteliğini kaybettiğini, öğrencileri dönüştürmediğini ve öğrencilerde farkındalık üretmediğini belirtiyor. Özellikle; kız öğrencilerin ve yoksulların eğitim olanaklarına ulaşamadıkları, eğitim hakkının rafa kaldırıldığı, eğitimde adaletsizliklerin ve eşitsizliklerin yaşandığı, dersane sayısının lise sayısını aştığı gerçeğinin altı çiziliyor. Dershane borcunu ödeyemediği için hapse giren annesine üzülen ve intihar eden çocukların olduğu, toplumsal işlevini, sorumluluğunu kaybeden öğretmen profili ve piyasa için insan yetiştirmeyi hedefleyen, piyasalaşan, dinselleyen, kadrolaşan bir eğitim sistemi fotoğrafının öne çıktığı dillendiriliyor. Büyük kent çevrelerindeki yoksulluklar ve sevgisiz okul ortamları nedeniyle okullarda ortaya çıkan şiddet eğilimleri de günümüzün önemli problemleri olarak karşımızda duruyor. Türkiye 2010'lu yıllarda bu fotoğrafı hak etmiyor.

Köy Enstitüleri bir siyaset projesiydi. 1940'larda ilerici-hümanist siyaset Köy Enstitülerini üretti. Günümüzde siyaset kurumunun bir eğitim projesi yok. 70. yılda en büyük dileğimiz siyaset kurumunun ülkemiz, çocuklarımız, geleceğimiz için tıpkı Köy Enstitüleri gibi ülkenin tüm çocuklarına nitelikli eğitim hakkı sunan, onları dönüştüren, yaşamla barışık, tartışan, üreten, özgür

Cumhuriyet insanları yetiştirmeyi hedefleyen bir eğitim reformunu gündemine alması, tartışması ve topluma sunmasıdır.

Günümüzde eğitim sisteminin çok önemli, birikmiş sorunları vardır. Küreselleşme olgusu ve uygulanan ekonomik programlara bağlı olarak artan yoksulluk eğitim hakkının yaşama geçmesini engellemektedir. PISA yarışma sonuçları ve eğitimle ilgili yayınlanan raporlar Türkiye'de eğitim sisteminin niteliğini kaybettiğini ifade etmektedir. Niteliğini kaybeden bir eğitim sistemi, öğrencileri dönüştüremez ve toplumu da dönüştüremez. Bu nedenle günümüzün acil sorunlarından birisi tıpkı Köy Enstitüleri gibi nitelikli okulu, nitelikli eğitim yapan kurumları tekrar üretmek olmalıdır. Niteliği arttırmak için köy enstitüleri kazanımları, çağdaş eğitim kuramları sentezlenerek kitap, uygulama, laboratuvar, demokratik süreçler ve sanat etkinliklerini öne çıkaran öğrencilerin değişim ve dönüşümüne yönelik tutum, beceriler geliştiren bir arayış yaşamsal önemdedir.

Ülkemizin bugün yaklaşık nüfusunun %30'u kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Kırsal bölgelerdeki çoğu köy okulu kapatılarak en yakın merkeze öğrenciler taşınmaktadır. Bu köy okullarının ilk üç sınıfı açık tutularak köy, öğretmen ve okuldan yoksun bırakılmamalıdır. Kırsal bölgelerdeki yoksul ailelerin çocuklarının eğitim hakkı için YİBO'lar önemli bir görev yapmaktadır. YİBO'lar her tür siyasal etkiden kurtarılarak mekansal ve nitelik anlamda desteklenerek ve köy enstitüleri kazanımlarını bu eğitim kurumlarında yaşama geçirerek kırsal bölgeler için yeni, zengin deneyimler üretilebilir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki öğrenci emekleriyle yapılan Köy Enstitüleri mekanlarının yeniden eğitim kurumu olarak işlevsel kılınarak yoksul kırsal bölge çocukları için parasız, yatılı yeni YİBO'lar üretilmelidir.

Ülke nüfusunun %70'i büyük kentlerde yaşamaktadır. Kentlerin de büyük nüfus yoğunlukları kent çevrelerindeki mahallelerde yaşamaktadır. Bu bölgelerde yaşayan öğrencilerin eğitim hakkına erişmede önemli sorunları vardır. Büyük kentin dış mahallelerinde oturup büyük kentin eğitim, kültür atmosferinden yararlanamayan kentin içine giremeyen büyük kitleler vardır. Bu insanlarımızın yoksulluk arttıkça "ötekileşme" duyguları içinde olacakları açıktır. Bu insanlarımızın algılamaları, sosyolojik durumları incelenerek onlar için pozitif ayrımcı bir okul modeli üretilmelidir. Köy Enstitüleri kazanımlarından yararlanarak bu bölgelerde meslek liseleri ve meslek yüksekokullarının bir arada yer aldığı parasız-yatılı ve öğrencilerini varoşlardaki çocuklardan alan "**Meslek Enstitüleri**" projesi geliştirilmelidir. Tartıştığımız, projelendirmek istediğimiz bu enstitülerde eğitim gören öğrencilerin mesleki beceriler edinmesi, kitapla, sanatla barışık, demokratik kültürle barışık bir eğitim alması amaçlanmalıdır(Kocabaş, 2010). Meslek Enstitüleri adı verilen bu eğitim kurumlarının "**bölgesel ve toplumsal sorumluluğu**" olmalıdır. Meslek Enstitüsü öğrencilerine yüksek öğretim şansı verilmeli ve büyük kent çeperlerinde fabrika gibi çalışan, aynı zamanda bir kültür-aydınlanma merkezi gibi işlevi olan bu öneriyi tartışmaya açıyoruz.

Türkiye eğitime yeterli kaynak aktarmıyor. 2009 Bütçesinde Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinin GSYH oranı %2,51'dir. Bu oran batılı ülkelerin ve gelişmekte olan ülkelerin rakamlarından çok geridedir. En az 5 yıl boyunca bu oran %5'lerde tutularak eğitim ile ilgili her tür alt yapı sorunları giderilmelidir (Eğitim-Sen, 2010).

Bugün Türkiye’de eğitim fakülteleri Köy Enstitülerinin yetiştirdiği öğretmen niteliğinde ve motivasyonunda öğrenci yetiştirememektedir. Milli Eğitim Bakanlığının öğretmenlik mesleğini, mesleksel onurunu sözleşmeli öğretmenlik, ücretli öğretmenlik uygulamalarıyla yok etmektedir. Günümüzde yaklaşık 250 bin eğitim fakültesi çıkışlı öğretmen adayı atama beklemektedir. Nitelikli bir eğitim için nitelikli öğretmen yetiştirmek eğitim sisteminin temel görevi olmalıdır. Bu nedenle eğitim fakülteleri ülkemizin özgün öğretmen yetiştirme modeli olan köy enstitüleri geleneğinden, kazanımlarından mutlaka yararlanmanın yollarını üretmelidir. Eğitim fakültelerinde günümüzde yoğun, sınıf merkezli bir eğitim uygulanmaktadır. Öğrencilerin uygulama ve laboratuvar koşulları sınırlıdır. Eğitim fakülteleri; Köy Enstitüleri, Öğretmen Okulları ve Yüksek Öğretmen Okul geleneklerini yeniden gözden geçirerek kendilerini yeniden yapılandırmalıdır.

Eğitim öğrencilerinin korkularını yenme, kendilerini tekrar keşfetme sürecidir. Okul kavramının özü ileridir ve değişim-dönüşüm üreten bir işlevi vardır. Bugün bu işlev ülkemiz eğitim kurumlarında yerine getirilememektedir. Siyaset kurumu tüm bu tartışmaları, sorunları çözmek amacıyla okul öncesinden yüksek öğretime akıl ve bilimin rehberliğinde bir “**Eğitim Reformu**” tartışmasını topluma sunmalıdır. Türkiye’nin bu reform için çok özgün deneyim ve kazanımları vardır.

Tüm bu tartışmalar ışığında, günümüzde “**Köy Enstitüleri Modeli**” eğitim yoluyla bireyi ve toplumu, kendi güçleri ve kendi kaynaklarını kullanarak dönüştüren, geliştiren çağdaş bir model olarak karşımıza çıkıyor. O halde eğitimde yeni paradigmaları çözümlerken; Köy Enstitüleri modelinin günümüze nasıl uyarlanabileceğini ve karşılığını üretebileceğimizi göstermek zorundayız. “**Meslek Enstitüleri**” önerimiz bu anlamda tartışılmaya, incelemeye ve geliştirilmeye beklemektedir.

Kaynakça

- Aydoğan, M. (1997). İsmail Hakkı Tonguç, Kitaplaşmamış Yazıları Cilt.1, Ankara KEÇEV Yayınları
- Erkal G. (2010). Yeniden İmece Dergisi, 27, 26, İzmir.
- Kocabaş K. (2010). Aramızdan Ayrılışının 50. Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç, Sempozyum Bildirileri, 13, İzmir.
- Eğitim. (2010). www.egitimsen.org.tr ulaşım tarihi 11.10.2010.